

На нашу думку, нашій державі, особливо на сьогодні, коли вона перебуває на шляху такої глобальної реформації, було б доцільно замінити або, можливо, доповнити методикку проведення класичного допиту процесуальним інтерв'ю. Це дало б змогу нашим поліцейським легко встановлювати контакт і довірливі відносини з опитуваним, що збільшить імовірність отримання достовірної та правдивої інформації, пришвидшить зізнання, унаслідок чого зросте відсоток розкриття злочинів. Упровадження процесуального інтерв'ю сприятиме поступовому приведенню правоохоронної діяльності у відповідність до сучасних стандартів, суттєвому зменшенню кількості фактів порушень прав людини на етапі досудового розслідування.

Баиштова О. Г., курсант 3-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Хабло О. Ю.**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Успішність розкриття, розслідування та судового розгляду будь-якого кримінального правопорушення здебільшого залежить від правильного професійного процесуального оформлення його початкового етапу, а також виконання завдань кримінального провадження, притаманних цьому етапу.

У діяльності правоохоронних органів України однією з найбільш складних була й залишається проблема диференційованого підходу до вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення. Складність цього питання полягає в тому, що загальна кількість відповідних звернень з боку громадян та юридичних осіб щороку збільшується, а механізм їх перевірки донині належним чином не врегульовано.

Чинний КПК України, порівняно з КПК України 1960 року, суттєво змінив початковий етап розслідування кримінальних правопорушень, маючи на меті унеможливити конфлікт між державою та громадянами щодо їх звернень до правоохоронних органів із заявою чи повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення, запобігаючи неприйняттю таких заяв чи повідомлень, відмові у їх вирішенні, а також створенню широких можливостей оперативного розгляду таких заяв і повідомлень, застосовуючи весь арсенал кримінальних процесуальних засобів. Для реалізації положень чинного КПК України щодо початкового етапу досудового розслідування було прийнято низку підзаконних актів. Проте в практичній діяльності правоохоронних органів виникає низка проблемних питань, які негативно впливають на ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень, призводять до незаконного порушення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Результатом аналізу кримінального процесуального законодавства 1960 року була слухна думка про те, що поняття «підстава до порушення кримінальної справи» стосується двох проблемних тісно пов'язаних між собою питань про коло обставин, що мають бути встановлені до моменту ухвалення рішення про порушення кримінального провадження: а) наявність ознак злочину в події, що стала відомою уповноваженій на вирішення питання про порушення провадження в кримінальній справі особі; б) наявність об'єктивно існуючих достатніх даних, на підставі яких встановлюються ознаки злочину, або: а) коло обставин, про які слід мати відомості; б) рівень знань про ці обставини (імовірність учиненого злочину).

На необхідності запровадження спрощеної процедури початку досудового розслідування, яким має вважатися момент отримання уповноваженими законом органами інформації про кримінальний проступок або злочин, наголошено в Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженій Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311.

Унаслідок цього в КПК України з'явилася ст. 214, згідно з якою у кримінальному судочинстві України відмовилися від

прийняття процесуального рішення про порушення кримінальної справи. Відповідно до ч. 1–4 цієї статті, основні положення їх зводяться до такого.

Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 год від моменту подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування (ч. 1 ст. 214 КПК України), тобто розслідування починається з моменту внесення інформації до реєстру. До внесення такої інформації здійснення досудового розслідування не допускається, за винятком проведення у невідкладних випадках огляду місця події. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова в прийнятті їх не допускається.

Одним із проблемних на практиці є положення ч. 1 ст. 214 КПК України.

64 % опитаних слідчих та 58 % прокурорів вважають, що цей строк є не достатнім для «перевірки заяви і повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення» й пропонують його збільшити.

На нашу думку, такі пропозиції ґрунтуються на розумінні цього терміну, виходячи із КПК України 1960 р., який відповідно до ч. 4 ст. 97 встановлював 10-денну перевірку заяв і повідомлень про злочин, шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності (ч. 5 ст. 97), відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребування документів (ч. 4 ст. 97), а також огляду місця події (ч. 2 ст. 190) та накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку (ч. 3 ст. 187).

Слід звернути увагу на те, що за чинним КПК України 24-годинний термін – це час, визначений для внесення відповідних відомостей до ЄРДР. До внесення зазначених відомостей до ЄРДР КПК передбачає проведення лише у невідкладних випадках огляду місця події (ч. 3 ст. 214). З огляду на результати аналізу матеріалів практики, вважаємо, що 24-годинний термін для внесення відомостей про кримінальне

правопорушення до ЄРДР є цілком обґрунтованим та не потребує збільшення.

Для перевірки заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення після внесення відповідних відомостей до ЄРДР чинний КПК України допускає проведення за наявності відповідних приводів та підстав усього комплексу процесуальних засобів: слідчих (розшукових) дій (глава 20), зокрема негласних (глава 21), заходів із забезпечення кримінального провадження (розділ 2), а у певних випадках – заходів, визначених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Проаналізувавши зміст частин ст. 214 КПК України, можна дійти низки висновків як позитивного, так і негативного характеру.

Так, інформація про вчинене діяння, передбачене Законом України про кримінальну відповідальність, або підготовку до нього приймається від громадян, службових осіб, підприємств, організацій, установ в усній, письмовій чи в іншій формі. Завідомо неправдиві заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення повинні тягнути передбачену законом відповідальність (ст. 383 КК України).

Слідчий, прокурор не мають права відмовити в прийнятті заяви, повідомлення чи іншої інформації про діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, зокрема посилаючись на неповноту викладених у них відомостей, неналежність заяви чи повідомлення, закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, віку, стану здоров'я особи та будь-які інші обставини.

Очевидно, що одночасно з прийняттям заяви, повідомлення чи іншої важливої інформації про кримінальне правопорушення слідчий, прокурор повинні вжити всі можливі заходи, щоб запобігти такому діянню або припинити його. За наявності відповідних підстав, що свідчать про реальну загрозу життю та здоров'ю особи, яка повідомила про діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, вважаються необхідні заходи забезпечення безпеки заявника, а також членів його сім'ї та близьких родичів, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби

вплинути на заявника. Але в ст. 214 КПК України таке положення не передбачене і взагалі право на забезпечення безпеки заявника та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в КПК України подані досить стисло і лише в окремих нормах, а не в концентрованому вигляді, як це було представлено в Кодексі 1960 року (ст. 52¹–53²), де було детально описано права осіб і регламентовано процедуру забезпечення безпеки суб'єктів кримінального провадження. Наведене вказує на певний недолік нового КПК України.

У ст. 214 КПК України ініціювання кримінально-процесуальної діяльності покладається на особу, яка звертається із заявою чи повідомленням. Передбачено, що такий порядок є надто спрощеним і може призвести до зловживань з боку як органів досудового розслідування, так і відповідних осіб. Результати діяльності повинні бути формалізовані у відповідному процесуальному документі: постанові про початок або про відмову в початку досудового розслідування, який у чинному законодавстві має лінгвістично некоректну назву, проте фактично та функціонально означає порушення кримінального провадження. Таким чином, вважаємо, що на етапі ініціювання досудового розслідування слід запровадити своєрідний процесуальний фільтр, завдяки якому кримінальне провадження буде розпочинатися за діями, які дійсно мають ознаки злочину чи кримінального проступку.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що реалізація запропонованих нами положень у теорії кримінального процесу та практиці, сприятиме подальшій науковій розробці проблемних питань початку досудового розслідування, а також підвищенню його ефективності. Водночас кожне із зазначених проблемних питань потребує більш докладного дослідження.